
Talousjutun uutiskynnys

Toimituksien käytössä oleva talousaineisto, sen käsittely ja julkaiseminen

Tapani Huovila

Tiedotusvälineiden toimitusten käytössä on moninkertaisesti enemmän aineistoa kuin mitä ne pystyvät julkaisemaan. Toimitustyössä ulkopuolelta tulevaa materiaalia käsittelevät toimittajat tekevät työssään jatkuvasti valintoja, joiden pohjalta osa aineistosta menee jatkokäsittelyyn ja osa roskakoriin. Jatkokäsittelyyn menevää aineistoa muokataan edelleen toimitustyössä ennen julkaisemista — vain harvoin ja silloinkin yleensä vain tietotoimistoaineiston ollessa kyseessä ulkopuolelta tulevaa materiaalia saatetaan julkaista sellaisenaan.

Tässä artikkelissa tarkastellaan tiedotusvälineiden käytössä olevaa talousasioita koskevaa aineistoa. Artikkelin perustuu viime syksynä julkaistuun tutkimukseeni. Kyseessä on toisaalta perinteinen portinvartijatutkimus, jossa selvitetään, kuinka paljon ja mitä kanavia pitkin talousaineistoa tulee tiedotusvälineiden toimituksiin. Toisaalta kyseessä on informaation kontrolliin liittyvä tutkimus, jossa kartoitetaan toimitusten uutisten valintatyötä ohjaavia periaatteita (Huovila 1990, 14).

Tarkastelun kohteena ovat sanomalehtien taloustoimitukset ja paikallisradioiden uutistoimitukset. Tutkimus jakaantuu kahteen osaan: ensimmäisenä on tilasto-osa, jossa tarkastellaan

toimitusten käytössä olevan aineiston ja julkaisutavien juttujen määriä. Toisena on analyysiosa, jossa tarkastellaan juttujen perustana olevia toimitusten uutiskynnyskriteerejä sekä juttujen aiheisältöä.

Käytettävissä oleva aineisto on jaettu tulokanavan mukaan (1) STT:n kautta, (2) postitse, (3) telefaxin välityksellä ja (4) muulla tavoin tarjottuun aineistoon sekä (5) omiin juttuihin. Ryhmään muut kuuluvat puhelimitse välitetyt, henkilökohtaisesti tuodut tai tiedotustilaisuuksista saadut tiedot.

Ulkopuolelta tulleet jutut on laskettu erikseen toimituskohtaisesti. Näin esimerkiksi postiaineistossa on päällekkäisyyttä kaiken sen aineiston osalta, joka on lähetetty valtakunnallisesti jokaiseen tiedotusvälineeseen. Samoin STT:n aineisto on laskettu erikseen jokaisessa toimituksessa (mt. 15-16).

Sanomalehdistä tutkimuksessa on mukana viiden suomalaisen lehden taloustoimitukset. Lehdet on ensisijaisesti valittu alueellisesti eri puolilta maata. Yhdellä tutkimukseen mukaan halutulla lehdellä ei ollut mahdollisuutta osallistua — syyksi lehti ilmoitti taloustoimituksessaan vallitsevan kiireen. Lopullisiksi tutkimuslehdiksi tulivat Uusi Suomi, Turun Sanomat, Keskisuoma-

lainen, Savon Sanomat ja Kaleva. Tutkimusajankohtana Uudessa Suomessa oli 8, Turun Sanomissa 4, Keski-suomalaisessa 4, Savon Sanomissa 2 ja Kalevassa 3 toimittajaa.

Paikallisradioita tutkimuksessa on mukana kolme. Ne on valittu samoilta paikkakunnilta kuin sanomalehdetkin. Mukana ovat Radio City, Radio Auran Aallot ja Radio Jyväskylä. Kaikki tutkimuksessa mukana olevat paikallisradiot ovat aloittaneet toimintansa vuonna 1985. Tutkimusajankohtana toimittajia Radio Cityssä oli 6, Auran Aalloissa 10 ja Jyväskylässä 8.

Tutkimusaineistoa kerättäessä mukana olevien tiedotusvälineiden toimitukset ensiksi (1) kirjjasivat käyttämänsä uutiskynnyskriteerit tärkeysjärjestykseen. Toiseksi (2) toimitukset pitivät tutkimusajankohtana juttukohtaista kirjaa kaikesta eri tulokanavia pitkin toimitukseen tulevasta materiaalista sekä sen käsittelystä toimituksessaan. Perusteluksi kunkin jutun saamasta käsittelystä kirjattiin juttukohtaisesti uutiskynnyskriteeri/t. — Tutkimusaika oli tiistaista perjantaihin 25.—28. lokakuuta 1988. Viikon tutkimusaika ei sopinut kaikkien taloustoimitusten kiireiseen työrtyymiin eikä viikonloppua todettu talouselämän toimintojen ja uutisoinnin kannalta tärkeäksi.

Vertailukohteena tärkeitä aiempia tutkimuksia ovat Jorma Miettisen 1977 valmistunut lisen-siaatintyö ”Aineiston tarjonnan vaikutus lehtitalojen tuotantoprosessissa”, jonka aineisto kerättiin vuonna 1974, sekä Miettisen tutkimusaineistoon perustuva Maj-Lis Tannerin vuonna 1979 valmistunut pro gradu -tutkielma ”Talouselämää koskevien uutisten tuotanto”. Tannerin tutkimus on mielenkiintoinen verrattaessa talouselämän lokakuun lopun 1974 uutisoitua lokakuun lopun 1988 uutisoituihin.

STT tarjoaa eniten

Tutkimusajankohtana viiden sanomalehden taloustoimitusten käytössä oli eri kanavia pitkin tulleina sekä toimituksen itsensä tekeminä yhteensä 1119 juttua ja tiedotetta. Kolmen paikallisradion käytössä oli vastaavasti 433 taloutta käsittelevää juttukokonaisuutta.

Jaettaessa kokonaismäärät tiedotusvälinettä ja yhtä päivää kohti, havaitaan yhden sanomalehden taloustoimituksen käytössä yhden päivän aikana olevan keskimäärin 56 juttua. Näistä STT:n välittämiä on 28 juttua, postin välittämiä 13,5 juttua, telefaxin välittämiä kahdeksan juttua ja muulla tavoin tulleita puoli juttua päivää kohti eli yksi juttu joka toinen päivä. Omia juttuja taloustoimitus tekee kuusi päivässä.

Yhden paikallisradion käytettävissä on tämän tutkimuksen mukaan 36 taloutta käsittelevää juttua päivässä. Näistä STT:n välittämiä on 28, postin 5,5 juttua sekä telefaxin ja muulla tavoin tulleena kaksi juttua. Omia talousjuttuja paikallisradiossa tehdään keskimäärin yksi joka toinen päivä.

Tarjonta eri päivinä oli tasaista. Taloustoimituksissa eroa vilkkaimman päivän perjantain ja hiljaisimman päivän tiistain välillä oli neljä prosenttiyksikköä. Paikallisradiossa vastaavasti keskiviikon ja torstain välillä 3,3 prosenttiyksikköä.

Postiaineistosta julki sadasosa

Taloustoimitukset julkaisivat ulkopuolelta tulleet aineistosta 21,4 prosenttia ja paikallisradiot 26,3 prosenttia. Omia juttuja taloustoimitukset tekivät keskimäärin kuusi päivässä ja paikallisradiot yhden joka toinen päivä. Kaikki tutkimusajankana tehdyt omat jutut julkaistiin. — Lisäksi taloustoimituksiin tuli tutkimusajankana 146 nimitysuutista, joista julkaistiin 17,8 prosenttia.

Kanavakohtaisesti tarkasteltuna on taloustoi-

mituksissa suurin julkaisuprosentti STT:llä ja pienin postiaineistolla (Kuvio 1A-B). Sanomalehdissä STT:n prosentti on 34.9 ja postiaineiston äärimmäisen pieni, vain 1.4! Paikallisradioissa vastaavat luvut ovat 22.7 ja 27.2.

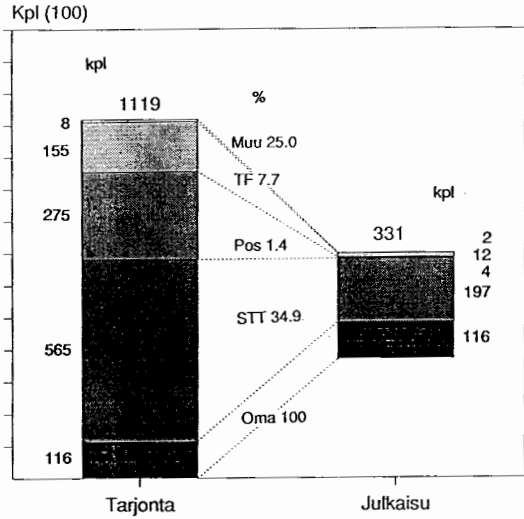
Keskimäärin toimituksessa julkaistaan kymmenen STT:n juttua päivässä, yksi postijuttu joka viides päivä, yksi telefax -juttu joka toinen päivä ja muulla tavoin tulleita juttuja yksi joka kymmenes päivä. Paikallisradioissa vastaavasti STT:ltä kuusi ja puoli juttua päivässä, postitse kolme juttua kahdessa päivässä, telefax -juttu joka kolmas päivä ja muulla tavoin yksi juttu päivässä.

Juttuideoita ulkopuolelta tullut aineisto on antanut vain vähän. Sanomalehtien taloustoimituksissa juttuideat ovat löytyneet STT:n aineistosta ja paikallisradioissa muusta aineistosta. Kokonaisuudessaan taloustoimitukset saavat STT:ltä yhden juttuidean joka kolmas päivä, paikallisradiot muulla tavoin tulleesta aineistosta yhden joka päivä.

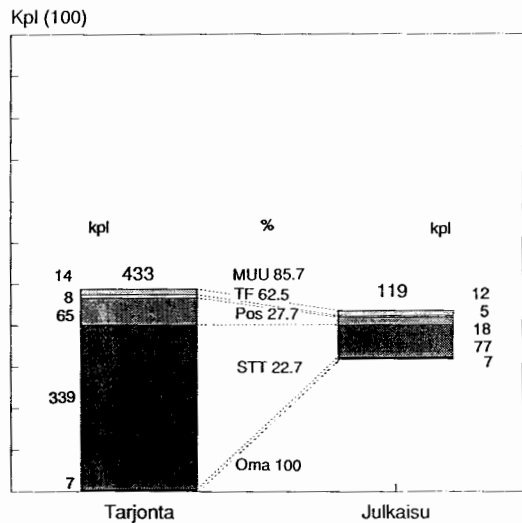
Sanomalehtien taloustoimitusten sivujen sisällöstä muodostavat suurimman osuuden STT:n ja omat jutut. STT:n osuus sanomalehtien talousaineistosta on 59.9 ja omien juttujen 35, yhteensä 94.9 prosenttia kaikaista talousjutuista. Premisivulle talousjutuista sijoitetaan reilu kymmenesosa (11,2%). Paikallisradioissa suurimman osuuden sisällöstä muodostavat STT:n jutut ja postitse tulleet jutut, ensinmainittu 64.7 ja jälkimmäinen 15.1, yhteensä 79.8 prosenttia. Omien juttujen osuus sisällöstä on 5.9 prosenttia.

Omien juttujen ohella STT on tulokanavana ainoa, jonka sisältöosuus ylittää tulokanavakohtaisen prosentin niin sanomalehtien taloustoimituksissa kuin paikallisradioissakin.

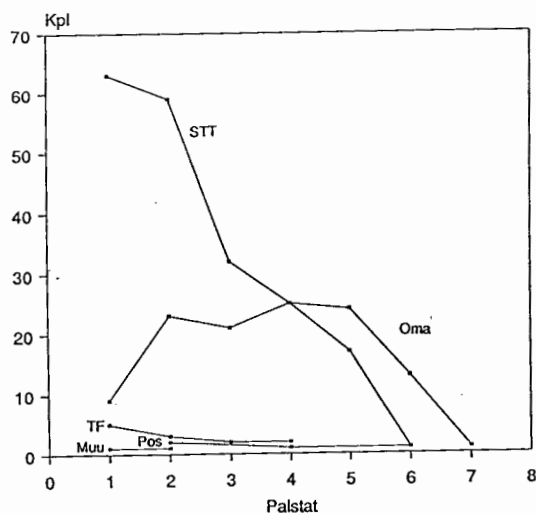
Verrattaessa paikallisradioitten talousuutisointia maakuntalehtien taloustoimitusten uutisointiin, havaitaan taloustoimituksissa STT:n aineiston painottuvan, kun taas paikallisradioissa postiaineiston asema korostuu. Tätä osoittaa

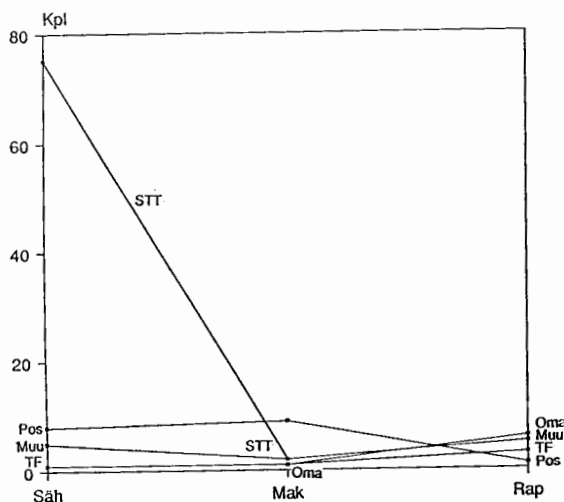
Kuvio 1a: Tulokanavakohtainen julkaisu taloustoimituksissa

Kuvio 1b: Tulokanavakohtainen talousaineiston julkaisu paikallisradioissa

Kuvio 2a: Tulokanavakohtainen juttujen palstamäärä taloustoimituksissa

Kuvio 2b: Tulokanavakohtainen talusaineiston juttumuoto paikallisradioissa

käsittelytarkastelu sekä taloustoimitusten palstamäärä ja paikallisradioiden juttulaji selvitys.

Taloustoimituksissa yli puolet (57.9%) STT:n aineistosta julkaistaan sellaisenaan ja vajaa puolet (41.6%) lyhennettynä, kun taas paikallisradioissa lähes kaikki (92.2%) STT:n jutuista julkaistaan lyhennettynä.

Palstamäärien pohjalta tarkasteltuna havaitaan suurimman palstamäärän saaneen toimittajien itsensä tekemien juttujen (Kuvio 2A). Niiden keskimääräinen palstaleveys on 3,6 palstaa juttua kohti. Toisena on posti 3,5:n ja kolmantena STT 2,4:n palstamäärällä. STT:n jutuista valtaosa on sijoitettu yhdelle tai kahdelle palstalle (61,9%), neljälle ja viidelle palstalle viidennes (21,3%). Paikallisradioissa on valtaosa omista jutuista tehty raporteiksi, kuusi seitsemästä. Postiaineistosta on yhdeksän juttua 18:sta käsitelty makasiinaiheina, yksi raporttina ja loput sähkeinä (Kuvio 2B). STT:n jutut on taas tehty sähkeiksi (97,4%).

Tämä osoittaa, että STT:n uutiset valtakunnallisina kiinnostavat maakuntalehtiä enemmän ja ne kiinnittävät niihin enemmän huomiota ja julkaisevat ne laajempina kuin paikallisradiot. Toisaalta paikallisradiotkin haluavat olla täyden palvelun radioita ja tarjota lyhyesti valtakunnalliset uutiset kuulijoilleen.

Postimateriaali taas kiinnostaa paikallisradioita. Lähes kaikesta julkaistusta postiaineistosta on tehty joko makasiinijuttu tai raportti ja lähes kaikkia muulla tavoin tulleita juttuaiheita on toimituksissa laajennettu lisätietoja hankkimalla. Maakuntalehtiä pienemmällä tehtäväalueella toimivat paikallisradiot saavat postitse talusaineistoa noin yhden viidesosan maakuntalehtien taloustoimitusten saamasta aineistosta.

Postiaineisto on työläs ja hidas

Verrattaessa tätä tutkimusta Miittisen 1974 tutkimukseen, oletetaan, että telefax -aineisto on

tullut Miettisen tutkimuksen aikana postitse. Toiseksi tämän tutkimuksen aineiston loppumäärään lisätään mukaan myös nimitysuutiset. Kolmanneksi pitää Miettisen aineistosta poistaa viikonloppuna ja maanantaina tullut aineisto. Tämän jälkeen virhemahdollisuuden jättää se, että Miettisen aineisto käsittelee pelkästään pääkaupunkiseudun lehtiä, kun taas tässä tutkimuksessa lehdet ovat eri puolilta maata.

Tällöin 1974 aineiston kokonaismääräksi saadaan 1097 juttua ja 1988 1149 juttua. Päiväkohtainen juttumäärän lisääntyminen olisi siis 3 juttua lehteä kohti päivässä. Vuoden 1974 tutkimuksessa mukana olleen Uuden Suomen osalta havaitaan juttumäärän lisääntyneen kuitenkin 56:sta 91 juttuun päivässä eli 35:llä (Huovila 1990, 53 ja Tanner, Liite no 2). Koska maakuntalehtien saama juttumäärä vähentää keskiarvoa, voidaan olettaa juttutarjonnan lisäyksen olevan lähempänä 35 kuin kolmea.

Tutkimuksien julkaisuprosentit vastaavat toisiaan parin prosenttiyksikön tarkkuudella. Vuonna 1974 julkaisuprosentti oli 23.4 (Tanner, 78) ja vuonna 1988 21.0.

Tarkasteltaessa erikseen toisaalta STT:n ja toisaalta postin sekä telefaxin ja muulla tavoin tullutta aineistoa, muuttuvat julkaisuluvut täysin: STT:n julkaisuprosentti on kasvanut 11 prosenttiyksiköllä 34.9:ään, mutta postin laskenut lähes 16 yksiköllä 7.5 prosenttiin.

Uuden Suomen osalta vertailu vuoden 1974 ja 1988 välillä tukee tätä tulosta. Vuonna 1974 Uusi Suomi sai STT välittämänä 161 uutista ja 153 postijuttua, joista julkaistiin 45 ja 59 juttua. Julkaisuprosentti on siis noussut STT:n osalta 27,9:stä 34,5 prosenttiin ja postiaineiston osalta laskenut 38,6:sta 3,2 prosenttiin.

Tämä merkitsee sitä, että postiaineisto on valtakunnallisessa tiedottamisessa liian hidaskäyttöinen. Toiseksi se on taloustoimitusten työskentelyn kannalta työläs. Näin ollen toimitusten valinta kohdistuu STT:n aineistoon, joka välitetään tek-

nisesti nopeasti ja joka on STT:n toimittajien valmiiksi työstämää eikä edellytä enää toimituksilta postiaineiston vaatimia työresursseja.

Uutiskriteerit alueellisia

Uutiskriteerit on tässä tutkimuksessa jaettu positiivisiin ja negatiivisiin uutiskriteereihin. Positiiviset kriteerit edesauttavat uutisen julkaisua, kun taas negatiiviset vaikeuttavat sitä. — Kokonaisuudessaan taloustoimitukset ovat pitäytyneet lähinnä alueellisiin uutiskriteereihin, joiden perustana on tapahtuman maantieteellinen sijainti.

Julkaistujen uutisten pohjalta tarkasteltuna yleisin uutisen julkaisuun vaikuttava positiivinen uutiskriteeri sanomalehtien taloustoimituksissa on uutisen valtakunnallinen merkitys. Tämä osoittaa, että maakuntalehdet käytännössä panostavat valtakunnallisiin uutisiin ja haluavat olla niiden uutisoimisessa hyviä. Valtakunnallisuus-kriteeri on mainittu kaikkiaan 40.1 prosentissa julkaistuista uutisista. Toisena on maakunnallisuus (25.9 %) ja kolmantena muu kriteeri (15.1 %).

Hylättyjen uutisten kannalta tarkasteltuna useimmin esiintyvät negatiiviset uutiskriteerit olivat ei-levikkialueen uutinen, vanhentunut uutinen tai kiireen ja tilan puutteen vuoksi hylätty juttu. Kahden ensimmäisen kriteerin esiintymistiheys oli 23.6, kolmannen 23.0.

Kiireen ja tilan puutteen vuoksi hylättyjä juttuja on syytä verrata tarkemmin julkaisuprosentteihin. Siihen antavat mahdollisuuden Keskisuomalainen ja Kaleva. Analyysi osoittaa, että postiaineiston julkaisuprosentti nousisi 22,5:een ja telefax -aineiston julkaisuprosentti 35,1:een, mikäli toimituksilla olisi riittävästi aikaa aineiston käsittelyyn ja riittävästi palstatilaa aineiston sijoittamiseen. Tämän vuoksi 22,5 prosenttia ulkopuolelta tulevasta aineistosta jää julkaisematta.

Paikallisradioissa julkaistujen juttujen pohjalta tarkasteltuna suurin esiintymistiheys on valtakunnallisella, paikallista arvoa omaavalla uutisella. Tämä esiintyy perusteena kolmannekselle (33.3 %) julkaistuista taloussuutisista. Toiseksi suurin esiintymistiheys on paikallisella uutisella (20.1) ja kolmantena jutun yhteiskunnallinen merkitys (15.5 %). Human interest -jutut tulivat neljänneksi 10.4 prosentin osuudella.

Esiintymistiheydeltään yleisin negatiivinen uutiskriteeri on ei-kuuluvuusalueen uutinen, jonka pohjalta on hylätty 18.1 prosenttia kaikista hyläytyistä jutuista. Toisena ovat vanhentuneet uutiset (15.8 %) ja kolmantena uutiset, joiden ei ole katsottu soveltuvan radiossa julkaistaviksi (14.4 %). Puffeina on hylätty 13.5 prosenttia jutuista. Kiireen ja lähetysajan puutteen vuoksi on hylätty 11.6 prosenttia jutuista.

Uuden Suomen kriteerit poikkeavat alueellisista kriteereistä. Julkaistujen juttujen perusteella merkittävin valintakriteeri on talouspolitiikkaa käsittelevä uutinen (27%), toisena sijoitus ja rahoitus (23%) ja kolmantena suuris suomalaisyrityksiä koskevat uutiset (13,5%).

Nurkanvaltaajilla suurin palsta-arvo

Julkaistuille jutuille on laskettu palsta-arvo. Se kertoo, kuinka monta palstaa uutinen on keskimäärin saanut eri tutkimuslehtien taloussivuilla. Mikäli uutinen tai osa siitä on sijoitettu premisivulle, on premillä olleen jutun otsikon palsta-arvo kerrottu kahdella ja saatu tulos lisätty taloussivun palstamäärään. Mahdollinen premin vinkki on rinnastettu kahden palstan juttuun.

Kaikkien tutkimuslehtien taloustoimituksissa ylitti tutkimusajankohtana yhdeksän samaa juttua uutiskynnyksen. (Palsta-arvot suluisissa).

- (1) Savon Sanomien valtausyrityksen yhteydessä järjestetty yhtiökokous (11,8),
- (2) Stockmannin-Seppälän yrityskauppa

(9,4),

- (3) pankinjohtaja Matti Niemen nimitys Postipankin toimitusjohtajaksi (5,6),
- (4) raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan aleneminen (4,2),
- (5) pankkitarkastusviraston Postipankin osakekaupoista tekemä selvitys (4,0),
- (6) Osuuspankkien Keskuspankin (OKO) liittyminen Suomen Pankkiyhdistyksen jäseneksi (2,8), ja Viestintäkehitys Oy:n Savon Sanomien omistusosuus (2,8)
- (8) vaihtoehdoisen Ekopankin perustamissuunnitelmat (2,2),
- (9) Kemiran osakkuus sveitsiläisessä Phytotech Bern-yhtiössä (1,8).

Ylivoimaisesti eniten huomiota on saanut Savon Sanomien valtausyrityksen yhteydessä järjestetty yhtiökokous. Sen palsta-arvo on 11,8. Neljä tutkimuslehteä on sijoittanut uutisen sekä premille (3-6 palstaa) että taloussivulle (4-8 palstaa) ja yksi lehti, Kaleva, pelkästään taloussivulle (5 palstaa). — Toisena on Seppälän -yrityskauppa ja kolmantena Postipankin toimitusjohtajan nimitysuutinen.

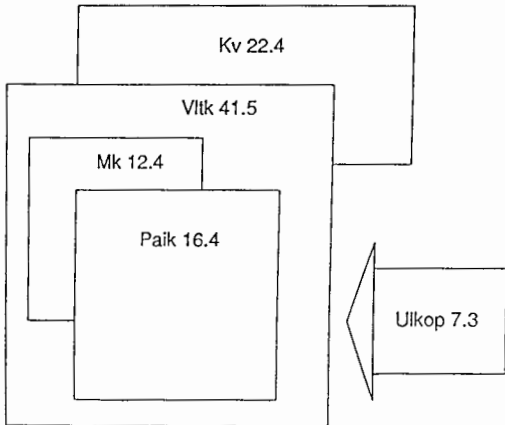
Eniten vaihtelee raakaöljyn hinnanalennus uutisen palsta-arvo. Näkyvimmin se on uutisoitu Turun Sanomissa (premillä 3 palstaa ja taloussivuilla 6 palstaa). Samassa yhteydessä lehdellä on myös laajat taustajutut öljyn maailmanmarkkinatilanteesta. Pienimmillään öljy uutinen on Keskisuomalaisessa (1 palstaa).

Uutiset valtakunnallisia

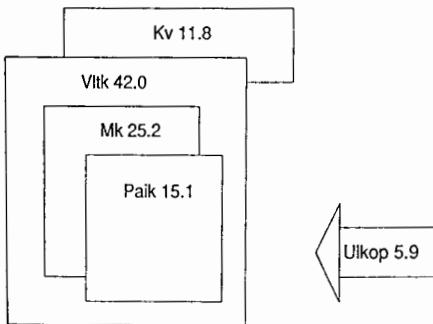
Lehden taloussivujen sisällöstä kappalemäärissä laskettuna (Kuvio 3A) kansainvälisiä uutisia käsittelee 22.4 prosenttia, valtakunnallisia 41.5, alueellisia 12.6 ja paikallisia 16.4 prosenttia sekä oman levikkialueen ulkopuolisia, merkittävydellään uutiskynnyksen ylittäneitä juttuja 7.3 prosenttia (Huovila 1990, 88).

Talouselämän eri osa-alueista käsittelevät lehdet eniten yleistä talouspolitiikkaa. Toisena oli

teollisuus ja kolmantena muu elinkeinoelämä (mt. 92, 96). Verrattaessa näitä Miettisen aineistoon (Tanner, 85), havaitaan teollisuutta ja muuta elinkeinoelämää käsittelevien juttujen määrän lisääntyneen voimakkaasti, kun taas työsuh-

Kuvio 3a: Juttujen aluejakauma taloustoimituksissa (%)

Kuvio 3b: Talousjuttujen aluejakauma paikallisradioissa (%)

deasiat, yleinen talouspolitiikka, yritystoiminta ja kuluttaja-asiat ovat vähentyneet.

Paikallisradioitten talousjuttujen sisällöstä (Kuvio 3B) kansainvälisiä juttuja on tämän tutkimuksen pohjalta 11.8 prosenttia, valtakunnallisia uutisia 42.0, maakunnallisia 25.2, paikallisia 15.1 ja oman kuuluvuusalueen ulkopuolisia, uutisen omalla merkittävyydellään uutiskynnyksen ylittäneiden juttujen osuus 5.9 prosenttia (Huovila 1990, 90).

Verrattaessa sanomalehtien taloustoimituksia ja paikallisradioita, havaitaan kansainvälisiä juttuja olevan taloustoimituksissa puolet enemmän kuin paikallisradioissa, mutta yllättäen maakunnallisten juttujen kappalemäärä on paikallisradioissa (2,5 juttua/pv) sanomalehtien taloustoimituksia (2.0 juttua/pv) hivenen suurempi (mt. 95).

Kaikkea toimitukseen tulevaa aineistoa ei luonnollisestikaan koskaan voida julkaista. Nykyisellään tärkeimmiksi katsottavat jutut tulevat julkaistuksi ja poisjäävät ovat marginaaliaineistoa, jolle kuitenkin olisi olemassa oma vastaanottajakuntansa. Postiaineiston julkaisuprosentti 1,4 on liian pieni. Samalla se on osoitus siitä, että toimituksellinen juttujen valintaprosessi on jatkuvasti tulossa entistä tärkeämmäksi valittaessa uutiskynnyksen ylittävät jutut.

Kirjallisuus

HUOVILA, Tapani. Uutiskynnys ylittyy. Viestinnän viitat. Helsinki, Tietopaketti Oy, 1990.

MIETTINEN, Jorma. Aineiston tarjonnan vaikutuksista lehtitiedon tuotantoprosessissa. Tiedotusopin erittelyä tiedon näkökulmasta. Tiedotusopin lisensiaattitutkielma. Tampere 1977.

TANNER, Maj-Lis. Talouselämää koskevien uutisten tuotanto. Tutkimus sanomalehtien uutisten lähteistä, sisällöstä ja vaikutuksesta. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Syyskuu 1979.